

## Verslag van de digitale Ledenbijeenkomst van de ledencommissie Limburg en De Kempen met als onderwerp “Wennen aan de wolf” 6 april 2022 en de 2 excursies naar de Schaapskooi in het Leenderbos op 30 april 2022

### A: Digitale bijeenkomst 6 april

**Aanwezig:** 85 ingelogde leden en niet leden, gastspreker Lianne Schröder, coördinator natuurbeheer Noordoost Brabant en Rijk van Nijmegen van Natuurmonumenten, Rob Geraeds, Boswachter Ecologie Kempen En Midden-Limburg van Natuurmonumenten, boswachters Jos Kerssemakers en Erik Schram van Staatsbosbeheer.

### Introductie

Sander Nijssen heet iedereen welkom op deze bijeenkomst. Als ledencommissie vertegenwoordigen wij de leden in ons gebied en vinden we het belangrijk om contact te houden met de leden. Gedurende het jaar organiseren we ledenbijeenkomsten, het liefst fysiek al dan niet gecombineerd met een excursie. Het thema de wolf wordt in 2 activiteiten aangeboden. Vanavond de online lezing en op 30 april een excursie naar de Schaapskooi op de Grootte Heide. Tijdens de lezing is de mogelijkheid via de chat vragen te stellen. De antwoorden zijn verwerkt in dit verslag. Ook werd de deelnemers meerkeuze stellingen voorgelegd. Deze zijn te vinden met de antwoorden in de bijlage.

### Wolf & Nederland

De aanleiding voor het gekozen thema van deze avond is inspelen op de actuele situatie. De wolf keert terug in Nederland. Natuurmonumenten is dit jaar de campagne ‘wennen aan de wolf’ gestart. Het is een gegeven dat de wolf terug is en dat we een goede manier moeten vinden om daar mee om te gaan.

Lianne Schröder is sinds ¾ jaar betrokken bij het verhaal over de wolf in Zuid-Nederland. Zij assisteert en adviseert haar collega boswachters over dit onderwerp.

We starten met een filmpje: <https://www.youtube.com/watch?v=3UMxXyzhW7E>

Ruim 150 jaar geleden had de wolf volop prooidieren. Nederland raakte dichter bevolkt en er werd vee gehouden. Het vee en de kinderen die het vee bewaakten werden door de wolf aangevallen wat er toe leidde dat er op de wolf werd gejaagd. Uiteindelijk was de wolf weg in heel West Europa. De Alpen, Apennijnen en Oost Europa was minder bevolkt en daar wisten de wolven te overleven. In 1982 werd in de conventie van Bern onder andere besloten dat de wolf een beschermd diersoort is. Door deze wetgeving kon de wolf zich ontwikkelen en is vooral vanuit Polen en Roemenië naar West Europa gekomen. Vanaf 2015 is de wolf weer aanwezig in Nederland.

In februari 2022 is op 6 a 7 plekken in Nederland de vestiging van de wolf geregistreerd.

De organisatie Bij12, een overheidsinstantie

<https://www.bij12.nl/onderwerpen/faunazaken/diersoorten/wolf/>

houdt alles bij over de wolf in Nederland. Daar kan ook schade gemeld worden.

De organisatie Wolven in Nederland <https://www.wolveninnederland.nl/> heeft veel actuele informatie over de wolf zowel in Nederland als de omliggende landen.

Bij Wolven meldpunt kan gemeld worden als je een wolf hebt gezien.

<https://www.zoogdiervereniging.nl/wat-we-doen/monitoring/wolvenmeldpunt>

Frank Theunissen, boswachter van Natuurmonumenten op de Zuid Veluwe houdt een blog bij over de wolf in dat gebied. <https://www.natuurmonumenten.nl/natuurgebieden/nationaal-park-veluwezoom/wolf/volg-de-wolf-op-de-zuid-veluwe>

Een wolf leeft in een roedel. Dit is een familie van een mannetje en vrouwtje met 2 tot 8 jonge wolven. De jongen worden eind april, begin mei geboren. In Nederland zijn er op dit moment 3 tot 4 paren. Drie op de Veluwe en een paar in Groningen/Drenthe. Dus het wordt afwachten hoeveel jonge wolven er dit jaar bij zullen komen. De 2 jarigen trekken weg en zoeken hun eigen territorium. Een roedel heeft een territorium van ongeveer 100 – 300 km<sup>2</sup>. Een paartje blijft levenslang bij elkaar. Een wolf wordt gemiddeld 10 jaar oud.

### **Wolf en mens.**

Een wolf is een nachtdier en schuw en mijdt de mens. Een wolf kan wel 50 km in de nacht lopen. Stel dat je een wolf tegenkomt dan kun je het beste rustig blijven, een foto of filmpje maken voor registratie en houd je hond aan de lijn. Mocht de wolf toch te dichtbij komen ga dan luid spreken en zeker niet voeren of lokken en loop vervolgens langzaam weg.

Een wolf en een hond hebben overeenkomsten en verschillen. Een wolf is groot en heeft ronde oren. De sporen van de achterpoot van de wolf komt precies in de print van de voorpoot. Verder is er meer ruimte tussen de tenen. De keutels zijn groot en hebben een sterke geur. Ze bevatten vaak veel haar en botten en liggen vaak midden op een pad.

### **Wolf en schaap.**

In 2020 zijn er 295 schapen gedood, in 2021 ruim 400. De wolf is een efficiënte jager. Op de Veluwe zijn genoeg reeën en zwijnen daar worden geen schapen gedood.

Het faunafonds vergoedt indien er schade is. In 2020 was het 0,2% van de totale uitkering die te maken had met schade door de wolf. De meeste schade wordt aangebracht door de gans maar ook door de pimpelmees en koolmees (fruitschade).

Schapen kunnen beschermd worden door wolf werende rasters waar stroom op wordt gezet laag bij de grond en die 120 cm hoog zijn. De wolf krijgt dan een tik en gaat weg. Op deze manier wordt hij opgevoed en zal hij de kudde mijden. Echter rasters leveren extra kosten en werk op. Een andere manier om de wolf te weren is door kudde bewakingshonden. Deze honden zijn zeer waaks en kunnen het gevecht met de wolf aan. Dit is een speciaal ras dat gefokt wordt.

Uit onderzoek in Duitsland blijkt dat wolven vooral ree als prooidier nemen ( 52%), gevolgd door edelhert (21%), wildzwijn(18%), haas/konijn (4%), vee (0,8%) en overig zoals bever en das (3,2%).

### **Wolf en natuur.**

Uit onderzoek in Yellowstone in de US blijkt dat er een meer natuurlijke balans en biodiversiteit is gekomen door de wolf. Zo is het aantal edelherten gehalveerd, krijgen aaseters zoals de raaf meer kans en is er meer bos gekomen. De prooidieren passen hun gedrag aan. Ze gaan meer in kuddes leven, zoeken meer dekking en grazen minder op zonnige plekken.

Op de Veluwe verwachten we dat er meer loofbomen en bloemen zullen komen, want het wild is zich al anders aan het gedragen.

De wolf jaagt vooral op zwakke/zieke dieren. Daardoor blijft een gezonde populatie over. Een aardig voorbeeld is dat in Oost Europa de verspreiding van de varkenspest door de wolf is geremd. Immers de zieke dieren waren een gemakkelijke prooi.

Ark heeft een illustratieve tekening over de sleutelrol van de wolf in de natuur

<https://www.ark.eu/nieuws/2015/sleutelrol-van-de-wolf-de-natuur>

### **Wolf en NM.**

Een wolf kent geen grenzen. De vraag is niet of maar wanneer de wolf komt. Brabant heeft meerdere grote aaneengesloten gebieden, zoals ook de Veluwe. Zuid Limburg is dicht bevolkt en

bebouwd. Daar zijn geen grote aaneengesloten gebieden. De kans is dan kleiner dat de wolf zich daar zal vestigen. Maar wolven uit België en Duitsland zullen af en toe een uitstapje maken. Natuurmonumenten heeft het standpunt dat de wolf een verrijking is voor de natuur. Daarom pleit NM ervoor dat er meer grote robuuste gebieden komen die ruimte geven voor de wolf. Door de wolf zal er meer bosverjonging plaatsvinden omdat prooidieren veranderend gedrag ontwikkelen. Bovendien krijgen aaseters meer kansen door de wolf: dood doet leven. Het is wel belangrijk om ruimte te geven aan het maatschappelijk debat. De wolf roept veel emoties op. De NM campagne 'wennen aan de wolf' heeft een positief effect gehad op het draagvlak. Van de groep die negatief was over de wolf geeft 26% aan dat hun beeld over de wolf positief is veranderd. 45 % die negatief was over de wolf is het eens met de campagne. Een meerderheid van de ondervraagden in het onderzoek vond het goed dat NM een campagne over de wolf voert.

### **Stellingen**

Tijdens de lezing werden de deelnemers stellingen voorgelegd die zij online konden beantwoorden. De stellingen en antwoorden zijn opgenomen in de bijlage.

Sander Nijssen bedankt aan het eind van de bijeenkomst Lianne Schröder voor haar deskundige en zeer informatieve verhaal.



### **B: Excursies naar de Schaapskooi in het Leenderbos op 30 april**

Hoe bescherm je je schapen tegen de wolf? Excursie naar de Schaapskooi in het Leenderbos. Op een zonnige 30 april 2022 organiseerden we 2 maal een excursie met elk ~30 deelnemers door het prachtige natuurgebied Leenderbos naar de Schaapskooi van Staatsbosbeheer in Soerendonk. Allereerst gaf onze gastheer Jos Kerssemakers, boswachter van Staatsbosbeheer uitleg over het gebied aan de hand van een kaart. Staatsbosbeheer heeft hier een kudde van 1000 schapen van schapenbedrijf Adriaanse die deels in het Leenderbos lopen en deels op de Strabrechtse Heide. Toen 2 jaar geleden de wolf verscheen heeft hij eerst een tijdje op de Strabrechtse heide en meer bij Nederweert in de buurt gelopen, maar is al snel de A2 overgestoken naar het Leenderbos, dat veel wildrijker is. In het begin waren er nogal wat slachtoffers onder de schapen, maar de herders zijn steeds meer gaan zoeken naar manieren om de schapen beter te beveiligen. Jos vertelde dat de wolf die hier zat helemaal uit de Italiaanse Alpen hierheen is gewandeld. Hij vertoont ook echt ander gedrag dan de overige wolven in Nederland en België die uit Duitsland/Polen gekomen zijn, hij is veel schuwer, lijkt ook slimmer, en bijna niet op de cameravallen te vangen. Hij is ook wat kleiner en leniger dan de lompe 'Duitse' wolven. Onlangs is hij echter blijkbaar naar Duitsland doorgelopen. Tegelijk zijn er in deze omgeving 3 andere jonge wolven doodgereden op de A2, afkomstig van de

roedel bij Leopoldsborg in de Belgische Kempen. Wellicht is hij door deze nieuwkomers verdreven, maar mogelijk komt hij weer terug.

We gingen door het oudste begrazingsgebied van Nederland, waar 10 jonge IJslandse pony's op staan, allemaal van particulieren. Een stukje verder kwamen we langs een veld asperges dat verpacht is, maar dat Jos graag aan zijn gebied wil toevoegen. Naast het aspergeveld is een stuk afgeplagd om de oude moerasstructuur terug te brengen. Maar helaas de waterstand is te hoog. Ook niet slecht in deze tijd van droogte. Dan arriveren we bij de Schaapskooi waar herders Stijn en Boris op ons wachten met hun kudde. De Schaapskooi is beveiligd met een 180cm hoog gaashek waar op 3 niveaus 7500Volt op staat. Daar komt de wolf niet overheen. Elke nacht wordt de kudde hier terug gebracht. Stijn en Boris vertelden over hun zoektocht naar de juiste beschermingsmaatregelen. Een ervan is om de schapen als ze in het veld moeten blijven zeer dicht op elkaar te zetten zodat ze niet kunnen gaan rennen. Blijkbaar triggerde dat bij de wolf niet het jachtinstinct. Boris is blij dat de wolf is teruggekeerd. Eigenaren hebben de plicht om hun dieren te beschermen, en eigenlijk hebben we geluk gehad dat we dat 150 jaar niet hebben hoeven doen. Op de Strabrechtse Heide gaan ze binnenkort beginnen met kuddebeschermingshonden. Er zijn in totaal zo'n 200 schapen ten prooi gevallen aan de wolf in de afgelopen jaren, vooral in de begin tijd. De laatste tijd lukt het aardig om aanvallen van de wolf af te weren. Overigens relativeerde Jos; we slachten elk jaar 350.000 schapen en honden bijten er elk jaar ook enkele duizenden dood. Jos betwijfelde of vossen dat ook doen. Wel zullen vossen snel het kadaver van een schaap opzoeken en zo komt hun DNA ook in de database. Conclusie; het is goed dat we weer wolven hebben. Hoewel de terugkeer van wolven aanpassingen vergt van mensen die vee houden hebben de wolven ook op verschillende manieren een positieve invloed op de natuur. Zo houden ze "indirect" de vraat van jonge scheuten tegen, "door op grazers te jagen" waardoor bosverjonging beter op gang komt en houden ze ook de aantallen wild in toom.



**BIJLAGE:** Stellingen en de antwoorden

- 1. Ook in ons drukke land met al het verkeer en andere menselijke belangen is er een plek is voor de wolf**  
Helemaal niet mee eens 0%  
Niet mee eens 5%  
Geen mening 3%  
Mee eens 53%  
Helemaal mee eens 39%  
62 responses
- 2. Conflictarm samenleven met de wolf is mogelijk mits we er voldoende belang aan hechten en in investeren**  
Helemaal niet mee eens 0%  
Niet mee eens 15%  
Geen mening 10%  
Mee eens 46%  
Helemaal mee eens 29%  
59 responses
- 3. Ik ben bereid om beperkingen in natuurgebieden te accepteren (e.g. afgesloten gebieden) om zo de terugkeer van de wolf te stimuleren**  
Helemaal niet mee eens 3%  
Niet mee eens 15%  
Geen mening 10%  
Mee eens 41%  
Helemaal mee eens 31%  
59 responses
- 4. Ik vind dat Natuurmonumenten duidelijk en voldoende communiceert over de terugkeer van de wolf**  
Helemaal niet mee eens 2%  
Niet mee eens 6%  
Geen mening 12%  
Mee eens 62%  
Helemaal mee eens 18%  
50 responses
- 5. Ik kan voldoende informatie vinden over te terugkeer van de wolf om hierover mijn eigen standpunt te vormen**  
Helemaal niet mee eens 2%  
Niet mee eens 7%  
Geen mening 16%  
Mee eens 55%  
Helemaal mee eens 20%  
44 responses